

mål+²mæle

Hvor har vi æ, ø og å fra?

Hvorfor har vi Æ, Ø og Å, som de fleste andre sprog ikke kender? Har det noget med særlige danske lyde at gøre, eller er det for at undgå at ligne de andre? Læs Erik Hansens forklaring *side 8*.

Den gode, den onde og den virk'li sjove...

Giver det mening at beskæftige sig med vittigheder for en sprogforsker? Ja! Fire af slagsen fra hvert sit sprogfag har set på sproglige teknikker og på forskelle og ligheder mellem vittigheder i bl.a. italiensk, spansk, fransk, engelsk, tysk og dansk. Læs, grin – eller bliv forarget på *side 12*.

Du danske tonegang

Kan man forklare, hvorfor dansk er vanskeligt for udlændinge at forstå og lære? Skyldes det vores særlige tryk, stød og tonegang? Nina Grønnum undersøger sagen i sit andet bidrag om det svære dansk – hørt med svenske øren. Lyt på Mål og Mæles hjemmeside og læs *side 19*.

Örestadsk?

Hvordan taler svenske ekspedienter, når de betjener danske kunder og forsøger at tilpasse sig os sprogligt? Det har en dansk specialestuderende undersøgt under et feltarbejde i indkøbscenteret Fields. Se, hvad hun fandt ud af på *side 24*.

Rappe rim

Hvad er dobbeltrim, og hvorfor betjener mange rapmusikere sig af dem? Er det overhovedet dem med kasket og hængerøvsbukser, der har opfundet dobbeltrimet? Holger Juul giver svar og musikalske eksempler på *side 29*.

Sprogligheder 2

De danske særbogstaver 8

Vittigheder og sprog 12

Hvad er det særlige ved dansk som gør det svært at forstå og at udtale for andre?

Anden del: Prosodi 19

Svensk over Sundet 24

Dobbeltrim 29

Der er tilsyneladende ingen, der er parat til at beklage deres eget sprogs forfald
Rudi Keller (1990)

Dobbeltrim

Af Holger Juul

*Jeg knokler for kommunen, selvom jeg næsten ingen **gage får!**
Det eneste der kører for mig – er mit **pagehår!***

Sådan rappede socialrådgiveren Arne i tv-julekalenderen *Jul på Vesterbro* på DR2 i 2003. Citatet er et af mange eksempler på hiphop-genrens forkærlighed for dobbeltrim. Dobbeltrim er rim hvor den lydlige overensstemmelse strækker sig over flere trykstærke stavelser i træk (som i *gage får-pagehår*). Der er flere eksempler i julekalendersangens omkvæd:

*Alt kan ske, når **det er jul,**
og selv om vores **sne er gul,**
så er det her, det er **bedst at bo.**
Nu er det jul på **Vesterbro.***

Almindelige rim begrænser som bekendt den lydlige overensstemmelse til en enkelt trykstærk stavelse samt eventuelle efterfølgende tryksvage stavelser (fx *får-hår, fårene-hårene*). Og almindelige rim kan såmænd være svære nok at have med at gøre, som enhver der har prøvet at skrive en festsang, vil vide.

Så meget mere imponerende er det selvfølgelig når rim strækker sig over flere trykstavelser. Når dobbeltrimet er blevet så populært, skyldes det tydeligvis netop en trang til at brillere sprogligt. Rappere forsøger ihærdigt at overgå hinanden, og at strø om sig

med nonchalante dobbeltrim er noget der giver status.

Dobbeltrimenes popularitet er ikke noget lokalt dansk fænomen. En håndbog på internettet, *The Rapper's Handbook*, oplyser at alle de bedste rappere "fra Tupak til Mr. Lif" bruger *multies* (den engelske betegnelse for dobbeltrim) for at gøre deres rim mere komplekse og kraftfulde. For som der spørges samme sted: Hvorfor nøjes med C-vitamin, når man kan få både C- og D-vitamin i samme pille?

Dobbeltrim-rapperen Per Vers

Rimets renæssance

Hvis rim er godt, så må dobbeltrim vel være dobbelt så godt? Hiphop-generationen skruer i hvert fald maksimalt op for de lydlige virkemidler. Rimene er tit overraskende og utraditionelle. Læg fx mærke til rimet *Napoleon-skolegården* i dette uddrag af teksten *City of Dreams* af rapperen Per Vers (fra albummet *Vers*, 2005). Det er ikke et rim man ville vente at finde hos Sophus Claussen eller Inger Christensen.

*Jeg var ik' et **vakkert barn**
kort i toppen, langt **nakkegarn**
Høj i hatten som **Napoleon**
i timen, men ik' i **skolegården**
(...)*

*For man kommer lige lukt i Valhal
hvis man dør af druk til halbal*

*Det troede vi da vi var halvvoxsne
jeg kiggede på da de prøvede alle
drugs'ene*

(...)

*Det her det var en bagklog dagbog fra
en afkrog*

men nu er jeg nået til min outro

Der er – i hvert fald for mig – noget forfriskende ved at man i linjer som disse pludselig hører ordenes udtalemæssige overensstemmelser med helt nye ører. Rimet genopdages – og grænserne for hvad der rimer, strækkes unægtelig. Der er sjældent tale om fonetisk perfekte rim.

Ambitionen er tydeligvis at få så mange rim med som overhovedet muligt. Dobbeltrimene findes således ikke udelukkende ved linjeslut, jf. indrimet *bagklog-dagbog-afkrog*, og uddraget byder tilmed på et tripel-rim (*lukt i Valhal-druk til halbal*). Til gengæld ser det ikke ud til at forfatteren har stillet særlige krav til verslinjernes form i øvrigt. Antallet af stavelser varierer overordentlig frit.

Dobbelte nødrim

Hvor meget man end kan glæde sig over overraskende lydige overensstemmelser, så er der jo også lige det med indholdet. Forhippetheden på at dobbeltrime fører nemt til vers der er mere søgte end sjove. Og hvis nødrim er slemt, er dobbelte nødrim dobbelt så slemt. Mindst. Et eksempel på dette (muligvis en bevidst parodi) er følgende linjer fra bandet Nephews sang *Mexico ligger i Spanien* (fra albummet *Interkom Kom Ind*, 2006):

*Esperanto er for kvindfolk og tvindfolk
som behøver en skindtolk til*

En skindtolk til? Javel. Det er selvfølgelig en smagssag hvor man trækker grænsen mellem det originale og det søgte. Men sikkert er det at der kommer en modreaktion når indholdet mangler. I en live-chat på internettet ytrede Nik fra duoen Nik og Jay således at "Vi rapper heller ikke en milliard dobbeltrim. Hellere noget mening end en masse rim" (fra underholdning.jubii.dk 26/04/2004).

Det er da også et diskussionsemne i hiphop-miljøet om dobbeltrim overhovedet er at foretrække for almindelige rim. En person der kalder sig Xzibit, citerer følgende linjer af en rapper ved navn Adass:

*popped' svin, det er ingen gang for at
have en snoppet mine'
men har Nakskov aldrig lært dig om
synonymet dobbelt rim?!*

og giver dem denne kommentar:
"altså det muligt det et dobbelt rim,
men det gør bare ikk rimet sjovere"
(fra community.dr.dk 24/11/2005).

Gadedøren og Solitudevej

Doppeltrimet er ikke noget nyt fænomen, men inden det fik sin renæssance i rapkulturen, forbandt de fleste det nok mest med revygenren. Her var det en formmæssig spøg der blev drevet til fornøjelige ekstremer i klaskikere som *Hvem har du kysset i din gadedør?* og *Solitudevej*. Jeg kan ikke skrive denne artikel uden at citere fra dem begge:

"Hvem har du kysset i din **gadedør**,
lille Ann Mari'?"

Før bed du kun i **chokoladefrø'r**,
- den tid er forbi!

Ham der, det lange **orangeaderør**,
du stod så ømt og **aede før**,
han har en **kær'ste** i hver **gadedør**
i hele Pustervi' !

Tit lærer pigebørn at **græde, før**
de får talt til ni.

(Forfatter: Poeten. Sunget af Daimi og
Dirch Passer i Cirkusrevyen, 1967)

I hans kølvand der viste en **skude sig**.
Om manda'en. I regnvejr. På **Solitudevej**.
Til hans mund med et trykkys hun **su'ede sig**.

Om manda'en. I regnvejr. På **Solitudevej**.
Ind i porten skrås ovenfor så jeg de gled,
og på tredie sal blev et **gardin** rullet ned,
og der stod jeg, mens de **leged' brudeleg**.
Om manda'en. I regnvejr. På **Solitudevej**.
(Forfatter: Poul Sørensen. Sunget af Elga
Olga i Cirkusrevyen, 1953)

Der er dog også eksempler på at dobbeltrimet er brugt i mere alvorlige tekster. I Eik Skaløes berømte hippiesalme *Itsi-bitsi* (fra albummet *Hip*, 1967) er der dobbeltrim i linje 3-4 af alle fire vers. Skaløe bruger med andre ord dobbeltrimet til at give sin tekst struktur. Indholdsmæssigt synes jeg dog at han er ovre i det lige lovlig søgte allerede i første vers:

Vejen er lavet af rågummisåler
Tå' dine sko af for asfalten tåler
Kun dine **bare tæer**
Kys dine **skarabæer**

Nej, så vil jeg nu hellere lege brudeleg på Solitudevej.

Mester Brorson

Man skal som bekendt ikke langt tilbage i litteraturhistorien for at finde perioder hvor brugen af rim var noget nær obligatorisk i vers, også uden for de mere folkelige genrer. Men sært nok lader det til at forfatterne i det meste af 1800- og 1900-tallet i det store og hele har holdt sig til enkeltrim. Jeg lader mig dog gerne belære hvis nogen kender til eksempler på andet!

Går man derimod tilbage til 1700-tallet, finder man en sand mester. Dobbelttrimets suveræne behersker er Hans Adolph Brorson. Han skal have det sidste ord her med en opvisning som virkelig giver nutidens rappere noget at leve op til. Det drejer sig om Digt nr. LIV (54) fra *Svanesang* (1765). Her er der ingen skæve rim og ingen slinger i versfødderne. Og der er bestemt ikke tale om en revywise:

1.
Frisk, Zion, paa vor Vagt!
Lad ingen staae forsagt!
 Tænk paa Jesu Kierlighed,
 Som en høj og herlig Eed,
Ja sit Blod har sat i Pant
 Paa, at vi vant.
Troe i Kors sig øve maae,
Frisk mod brølend Løve gaae
Om den skal sin Prøve staae;
 Ja, om Haabet ogsaa brast,
 Da i Haabet dog staae fast,
Liig, i Ilden pinefuld,
 Det fine Guld,
 Vor Jesum følge maae,
 Paa brusend Bølge gaae,
Og kaste alle Aarer frem
Giennem Nød med Taarer hiem,
 Staae, som Muur og Bierge, troe
 Paa Værge-Boe.

2.
Min Siæl! Kun stille da.
Hvad vil dig skille fra
 Jesu Skiød og ømme Sind?
 Lad Ulykker strømme ind!
Dragen, som vil skiende dig,
 skal brænde sig.
Christne deres Sæde-Frøe
Udi Tidens Næde strøe,
Der er tit en Græde-Søe.
 Sæden dør, men siden staaer
 Op igjen i bliden Vaar.
Der er Sommer-Høst og Lyd
 Af Lyst og Fryd.
 Flød allevegne Blod;
 Er det at regne mod.
Den ævig Ærens Priises Lyst,
I Guds Paradises Høst?
 Naar de Frydens Strømme vi
 Skal svømme i.

Holger Juul (født 1965), ph.d.
Postdoc ved Institut for Nordiske
Studier og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet

* Jeg takker Kurt Juul for at have gjort mig opmærksom på Brorsons brug af dobbeltrim

Krydsordsløsning

Løsningen på Grammatikkrydsen
 fra nr. 1 2008

			S			B		S	S			
	I	N	T	E	R	J	E	K	T	I	O	N
	N	E	U	R	O		N	O	R	D	B	O
	F	O	N	E	T	I	K		Ø	D	E	M
	I	L	D		E	T	A	T		E	L	I
	N	O		K	R	U	M		S	K	I	N
R	I	G	E	R	E		M	E	T	A	X	A
	T	I	N	A		D	E	N	A	R		L
	I	S	O	B	A	R		I	V		A	H
	V	M		B	R	Y	G	G	E	R	N	E
	P	E	B	E	T		H	E	L	H	E	L
	A	R	A		O	D	E		S	I	K	H
	R		S	F		I	N	G	E	N	U	E
	T	T		O	B	O	T	E		O	L	D
V	I	R	K	N	E	R		M	I	L	T	E
	K	O	N	D	I		G	Y	D	A		R
	E	F	E	U		F		S	A	L	O	N
	L	Æ	B	E	L	Y	D	E		I	D	E